

การศึกษาผลของกิจกรรมที่มีต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและครอบครัว
ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

A STUDY OF ACTIVITIES' EFFECT ON MENTAL REHABILITATION OF
CHILDREN AND FAMILIES WHO HAVE BEEN AFFECTED BY FLOODS

อัญชลี วัตทอง, พย.บ. (Anchalee Watthong, B.N.S.)*

Abstract

Objectives: To study the activities' effect on mental rehabilitation of children and families who have been affected by the floods.

Methods: Activities for restoring children and their families' mental health were processed in three following steps: 1) Exploring the psychological impact of experiencing flooding on children and families, 2) Planning and Implementing activities, and 3) Evaluating. The purposive sampling was used. Sample were 422 people, including parents, children and adolescents, and leaders in the local administration. The research measurements for data collection used in this study consisted of the child developmental evaluation, the Emotional Quotient Questionnaire, the Psychological Impact Screening Tool for at risk children, the Stress Questionnaire, and focus group discussion guide. Data were analyzed using descriptive statistics by frequency, percentage, mean, standard deviation, and the pair t-test.

Results: After the implementation of activities, the results revealed that there were the progression on children's developments. There

was no significant change of emotional quotients' means, comparing before and after receiving activities. However, it was found that several aspects of emotional intelligence of children aged 3 to 5 years were increased such as the emotional recognizability, kindness, conscience and conscious and warmth. In addition, emotional intelligence of children aged 6 to 11 years were improved in all areas. Moreover, the intervention can decrease parents' stress levels.

Conclusion: Activities for mental rehabilitation affected and recovered children and families who have been affected by the floods

Keywords: The mental effect of children and families, The activities for mental rehabilitation, Flooding

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

*Corresponding author, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ สถาบันราชานุกูล E-mail: anwatthong@hotmail.com

วิธีการศึกษา: ดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวตามขั้นตอนดังนี้

- 1) การสำรวจผลกระทบด้านจิตใจต่อเด็กและครอบครัว
- 2) การวางแผนและดำเนินกิจกรรม
- 3) ประเมินผล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 422 คน ประกอบด้วยพ่อแม่/ผู้ปกครอง เด็กและวัยรุ่น และแกนนำในองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบประเมินพัฒนาการเด็กแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ แบบคัดกรองเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับผลกระทบด้านจิตใจ แบบประเมินระดับความเครียดของพ่อแม่/ผู้ปกครอง และแนวคำถามการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ pair t-test

ผลการศึกษา: ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมพบว่าเด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ ดีขึ้น ค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังทำกิจกรรมไม่มีความแตกต่างกัน แต่พบว่าเด็กอายุ 3-5 ปี มีค่าความฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักอารมณ์ การมีน้ำใจ รู้ว่าอะไรถูกผิด และความอบอุ่นใจเพิ่มขึ้น เด็กอายุ 6-11 ปี มีค่าความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นทุกด้าน กลุ่มพ่อแม่/ผู้ปกครอง และแกนนำมีระดับความเครียดลดลง

สรุป: กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวมีผลต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

คำสำคัญ: ผลกระทบด้านจิตใจต่อเด็กและครอบครัว กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจ เหตุการณ์น้ำท่วม

ความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์น้ำท่วมในประเทศไทยปี พ.ศ. 2554 ได้ก่อให้เกิดความเสียหายหนักทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนส่วนหนึ่งเสียชีวิตทรัพย์สินเสียหาย ประชาชนไร้ที่อยู่อาศัยส่งผลกระทบต่อจิตใจของประชาชนเป็นอย่างมาก การสำรวจภาวะจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบ (กรมสุขภาพจิต, 2554ก) ในพื้นที่ 42 จังหวัด จำนวน 125,887 คน พบว่าผู้ประสบภัยมีความเครียดระดับสูงจำนวน 7,555 คน ความเครียดระดับปานกลางจำนวน 21,749 คน ความเครียดระดับต่ำจำนวน 68,772 มีภาวะซึมเศร้าจำนวน 9,762 คน เสียง่มาตัวตายจำนวน 1,753 คน และต้องติดตามพิเศษจำนวน 2,836 คน ผลกระทบด้านจิตใจที่เกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัว โดยเฉพาะเด็กเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สุดเนื่องจากร่างกายและพัฒนาการที่ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ การสูญเสียชีวิตหรือการสูญหายของบุคคลอันเป็นที่รักและข้าวของเครื่องใช้ บ้าน และโรงเรียนเสียหาย เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้เกิดผลกระทบทางจิตใจต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นความหวาดกลัว เศร้าและเสียใจ นอกจากนี้การที่เด็กต้องเผชิญกับความกดดันในครอบครัวจากภาวะเศรษฐกิจล่มสลายเฉียบพลัน อาจมีผลทำให้เด็กมีโอกาสถูกละเลย ทอดทิ้ง หรืออาจทำให้เด็กต้องอยู่ในภาวะด้อยโอกาสทางการศึกษา ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและความเป็นอยู่ที่ดีของ

เด็ก ดังนั้นการดูแลเด็กนอกจากจะเป็นการดูแลเรื่องของผลกระทบทางจิตใจจากการสูญเสียแล้วยังต้องดูแลคุ้มครองให้เด็กอยู่รอดปลอดภัย ครอบครัวและชุมชนจึงมีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูจิตใจเด็ก เพราะถ้าเด็กได้รับการช่วยเหลือให้มีความมั่นคงปลอดภัย ได้รับปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตและได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กก็จะสามารถฟื้นตัวด้านจิตใจเกิดการเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่หรือสามารถดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ (เบญจพร ปัญญาขง, 2553)

การฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพครอบครัวที่ได้รับผลกระทบด้านจิตใจนั้นเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งและสร้างพลังให้กับครอบครัวได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนักและให้ความสำคัญในการดูแลและพัฒนาเด็ก (กรมสุขภาพจิต, 2548) กรมสุขภาพจิตโดยสถาบันราชานุกูลจึงจัดทำโครงการช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมขึ้นเพื่อเพิ่มศักยภาพครอบครัวให้สามารถดูแลและพัฒนาเด็กได้ตามศักยภาพและบริบทของแต่ละครอบครัว ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามวัย ปลอดภัยและมีความสุข รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กหลังได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารความรู้สึกและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะประสบภัยน้ำท่วม ใช้แนวคิดการเลี้ยงลูกในทางบวก (positive parenting) (วนิดา ชนินทุยทรวงศ์, 2551) การส่งเสริมการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกผ่านการเล่นโดยใช้กิจกรรมกลุ่มครอบครัวสัมพันธ์ (กรมสุขภาพจิต, 2551; 2552) และกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (ศิริศักดิ์ ธิติฉัตรรัตน์, วัลดี ธรรมโกสิทธิ์ และราณี ฉายินทุ, 2554) เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสภาพจิตใจซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ ในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ประกอบด้วย ความรู้สึกสงบ (calming) ความรู้สึกปลอดภัย (safety) การตระหนักถึงศักยภาพของตนเองและชุมชนในการเผชิญและคลี่คลายปัญหา (sense of self-and collective efficacy) การประสานรวมพลังชุมชน (connectedness) และการสร้างความหวังในการคลี่คลายปัญหา (hope) (กรมสุขภาพจิต, 2554ก; พรรณพิมล หล่อตระกูล, พนม เกตุมาน และพรรณณี แสงชูโต, 2548) กิจกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้ผลกระทบของ สภาพจิตใจของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งในการศึกษารุ่นนี้สภาพจิตใจของเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมนั้นประเมินได้จากการประเมินพัฒนาการเด็ก (กรมสุขภาพจิต, 2554ข) การประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (กรมสุขภาพจิต,

2543; 2545) และการประเมินภาวะความเสี่ยงของเด็กที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจจากเหตุการณ์น้ำท่วม (ศิริศักดิ์ ธิติติลกรัตน์ และคณะ, 2554) ส่วนสภาพจิตใจครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมนั้นการประเมินได้จากการประเมินจากความเครียด (กรมสุขภาพจิต, 2541) ของพ่อแม่/ผู้ปกครอง

สมมติฐาน

หลังการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม สภาพจิตใจของเด็กและครอบครัวแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองเป็นแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมที่มีต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่ประสบภัยน้ำท่วม กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็ก-วัยรุ่นและครอบครัวที่ประสบภัยน้ำท่วม เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) พ่อแม่/ผู้ปกครองที่มีเด็กแรกเกิดถึง 17 ปี อยู่ในครอบครัว 2) เด็กอายุ 3-17 ปี (แบ่งเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ 3-5 ปี 6-11 ปี และ 12-17 ปี) และ 3) เกณฑ์ในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ที่พื้นที่เป้าหมายจำนวน 10 พื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตชายขอบของจังหวัดกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยาและชัยนาท

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในคนของสถาบันราชานุกูล กลุ่มตัวอย่างได้รับการพิทักษ์สิทธิด้วยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย อธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล แจ้งให้ทราบถึงการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมและอยู่ระหว่างการทำวิจัย ถ้ายินดีเข้าร่วมวิจัยจึงให้ลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ผลการวิจัยจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น และข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายทิ้งทันทีที่สิ้นสุดการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเครื่องมือดำเนินการทดลองและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือดำเนินการทดลอง ได้แก่ กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัยตามแนวคิดการเลี้ยงลูกในทางบวก (วนิดา ชนินทยุททวงศ์, 2551) การใช้กิจกรรมกลุ่มครอบครัวสัมพันธ์ (กรมสุขภาพจิต, 2551; 2552) การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (ศิริศักดิ์ ธิติติลกรัตน์ และคณะ, 2554) และแนวคิดเกี่ยวกับหลักสำคัญ 5 ประการ ในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ (กรมสุขภาพจิต, 2554ก; พรรณพิมล หล่อตระกูล และคณะ, 2548) การดำเนินกิจกรรมทำทั้งหมด 6 ครั้ง โดยครั้งที่ 1-5 นั้นในการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งมีกิจกรรมย่อย 11 กิจกรรม (ใช้เวลา 2 ชั่วโมง 30 นาที) ส่วนครั้งที่ 6 เป็นการสรุปบทเรียนและประเมินผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจสำหรับเด็กและครอบครัว

ครั้งที่	การดำเนินกิจกรรม
ครั้งที่ 1-5	<p>การดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งประกอบด้วยกิจกรรมย่อยทั้งหมด 11 กิจกรรม ได้แก่</p> <p>กิจกรรมที่ 1 ฆงประจำครอบครัว</p> <p>กิจกรรมที่ 2 ทักทาย</p> <p>กิจกรรมที่ 3 ร้องเพลง (เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างกัน)</p> <p>กิจกรรมที่ 4 สื่อสารด้วยภาพวาด</p> <p>กิจกรรมที่ 5 ความรู้สึกของฉัน</p> <p>กิจกรรมที่ 6 พ่อแม่คุยกัน</p> <p>กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจ มีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพ่อแม่และแกนนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) กลุ่มเด็กเล็ก (อายุ 3-5 ปี) และ 3) กลุ่มเด็กโต (อายุ 6-17 ปี) ซึ่งกิจกรรมนี้ในแต่ละครั้งแตกต่างกัน (เป็นการดำเนินการตามหลัก 5 ประการในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ) ดังนี้ ครั้งที่ 1) ความรู้สึกสงบ ครั้งที่ 2) ความรู้สึกปลอดภัย ครั้งที่ 3) การตระหนักรู้ถึงศักยภาพของตนเองและชุมชน ครั้งที่ 4) การประสานพลังของชุมชน และครั้งที่ 5) การมีความหวัง</p> <p>กิจกรรมที่ 8 แนะนำการเล่นกับลูก และกิจกรรมที่ 9 เล่นกับลูก เป็นกิจกรรมเพื่อฝึกบทบาทของพ่อแม่ในการเล่นกับลูกด้วยวิธีที่สร้างสรรค์</p> <p>กิจกรรมที่ 10 นาฬิกาทอง เป็นกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกำลังใจในการเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>กิจกรรมที่ 11 ประกาศข่าว เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้แสดงความรู้สึกหรือบอกกล่าวเรื่องราวของตนเองให้สมาชิกคนอื่นได้รับรู้</p>
ครั้งที่ 6	การสรุปบทเรียนและประเมินผล

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิดถึง 5 ปี แบ่งการคัดกรองพัฒนาการออกเป็นช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี แต่ละช่วงอายุมีจำนวนข้อที่ใช้ในการคัดกรองจำนวน 5 ข้อ จากแบบคัดกรองพัฒนาการเด็กของกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2554ข) บุคลากรสาธารณสุขในพื้นที่เป็นผู้ประเมินพัฒนาการเด็กโดยดูจากความสามารถของเด็กตามหัวข้อในการคัดกรอง ถ้าทำได้เด็กจะได้ข้อละ 1 คะแนน คะแนนเต็ม 5 คะแนน

2.2 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ มีจำนวน 3 ชุด คือ 1) แบบประเมินความฉลาด

ทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี สำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง จำนวน 55 ข้อ 2) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 6-11 ปี สำหรับพ่อแม่/ผู้ปกครอง จำนวน 60 ข้อ (กรมสุขภาพจิต, 2545) และ 3) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่น อายุ 12-17 ปี จำนวน 52 ข้อ (กรมสุขภาพจิต, 2543) ผู้ตอบแบบประเมินจะต้องรู้จักหรือคุ้นเคยกับเด็กเป็นอย่างดีไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กอย่างละเอียดและถูกต้อง การประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กเป็นการประเมินคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ดีเก่ง สุข แต่ละด้านมีองค์ประกอบย่อย 3 หัวข้อ รวมเป็น

9 หัวข้อ ค่าความฉลาดทางอารมณ์ที่ประเมินได้จากเด็กแต่ละคนจะถูกนำไปเทียบกับเกณฑ์คะแนนมาตรฐานเพื่อแบ่งกลุ่มเด็กว่ามีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับใด แบ่งออกเป็น กลุ่ม 1 เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี กลุ่ม 2 เด็กควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น กลุ่ม 3 เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น จำนวนเด็กแต่ละกลุ่มจะถูกคำนวณเป็นค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบจำนวนของเด็กก่อนและหลังทำกิจกรรมว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลง จากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 3-5 ปี สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .89 (กรมสุขภาพจิต, 2545) และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 6-11 ปี สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .94 (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และคณะ, 2547)

2.3 แบบสอบถามอาการของเด็กจากครูหรือผู้ปกครอง (Pediatric Symptom Checklist-Parent Form; PSC-P) ของกรมสุขภาพจิต (ศิริศักดิ์ ธิติฉิลกรัตน์ และคณะ, 2554) เพื่อดูภาวะความเสี่ยงของเด็กที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจจากเหตุการณ์น้ำท่วม แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 มีข้อความจำนวน 35 ข้อ เพื่อดูความเสี่ยงของเด็กที่จะได้รับผลกระทบต่อจิตใจ ผลการประเมินจะแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1) กลุ่มเด็กที่มีภาวะจิตใจปกติ ไม่มีความเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบต่อจิตใจ และกลุ่ม 2) กลุ่มเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบด้านจิตใจ ซึ่งต้องทำการประเมินเพิ่มเติมในแบบสอบถามส่วนที่ 2 มีข้อความ

จำนวน 10 ข้อ ใช้สำหรับประเมินเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบต่อจิตใจว่ามีอาการผิดปกติให้เห็นหรือไม่ แบ่งได้เป็น กลุ่ม (1) เด็กไม่ได้แสดงอาการจากการได้รับผลกระทบด้านจิตใจให้เห็น และกลุ่ม (2) เด็กแสดงอาการจากการได้รับผลกระทบด้านจิตใจ จำนวนเด็กแต่ละกลุ่มจะถูกคำนวณเป็นค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบจำนวนของเด็กก่อนและหลังทำกิจกรรมว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลง

2.4 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม พัฒนาโดยผู้วิจัย มีจำนวน 3 ชุด แบ่งตามลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

2.5 แบบประเมินความเครียด (กรมสุขภาพจิต, 2541) ประกอบด้วยข้อความจำนวน 20 ข้อ เพื่อประเมินผลกระทบต่อจิตใจของพ่อแม่/ผู้ปกครอง จากเหตุการณ์น้ำท่วม ค่าคะแนนที่ได้นำไปจำแนกกลุ่มตามระดับความเครียดจำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 ปกติ กลุ่ม 2 มีความเครียดระดับเล็กน้อย กลุ่ม 3 มีความเครียดระดับปานกลางและกลุ่ม 4 มีความเครียดระดับมาก จำนวนพ่อแม่ผู้ปกครองจะถูกคำนวณเป็นค่าร้อยละเพื่อเปรียบเทียบจำนวนของพ่อแม่ผู้ปกครองก่อนและหลังทำกิจกรรมว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลง

จากการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมากกว่า .7 (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย, และพิมพ์มาศ ตาปัญญา, 2540)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการเก็บข้อมูลเด็กและครอบครัว ดังนี้

1. ดำเนินการสำรวจผลกระทบต่อจิตใจของเด็กและครอบครัวจากเหตุการณ์น้ำท่วม โดยกลุ่มเด็กใช้กิจกรรมวาดภาพสื่อความหมายและเล่าเรื่องจากภาพวาด กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและ

แกนนำในชุมชนใช้การสนทนากลุ่ม โดยมีข้อคำถาม 3 ชุด แบ่งตามลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

2. ดำเนินการเก็บข้อมูลขณะทำกิจกรรมประกอบด้วย 1) การบันทึกภาพขณะทำกิจกรรม 2) การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และ 3) การจดบันทึกเรื่องราว การบอกเล่าความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรมขณะทำกิจกรรมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์

3. ประเมินผลของกิจกรรมต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและครอบครัว โดยประเมินสภาพจิตใจก่อนทำกิจกรรมในครั้งแรก และประเมินอีกครั้งหลังทำกิจกรรมครบตามกำหนด โดยใช้แบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ แบบคัดกรองเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบด้านจิตใจ และแบบประเมินความเครียด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์และนำเสนอด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ข้อมูลการสำรวจผลกระทบต่อจิตใจของเด็กและครอบครัวจากเหตุการณ์น้ำท่วมก่อนและหลังทำกิจกรรมโดยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ภาพวาด ภาพถ่ายขณะทำกิจกรรม

และรายงานการจดบันทึกของผู้สังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กอายุ 3-5 ปี 6-11 ปี และ 12-17 ปี ก่อนและหลังทำกิจกรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ paired t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05

4. เปรียบเทียบผลการคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี ผลความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี 6-11 ปี และ 12-17 ปี ผลการคัดกรองสุขภาพจิตเด็กและผลการประเมินความเครียดของพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำ โดยเปรียบเทียบจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มก่อนและหลังทำกิจกรรม

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจผลกระทบต่อจิตใจของเด็กและครอบครัวจากเหตุการณ์น้ำท่วมก่อนทำกิจกรรม

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาผลกระทบต่อด้านจิตใจก่อนทำกิจกรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยาและชัยนาท มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 422 คน ประกอบด้วยเด็กอายุ 3-17 ปี จำนวน 168 คน พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีเด็กอายุแรกเกิดถึง 17 ปี อยู่ในครอบครัวจำนวน 200 คน และแกนนำในพื้นที่จำนวน 54 คน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลกระทบด้านจิตใจของเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำในพื้นที่ก่อนทำกิจกรรม

เด็ก	พ่อแม่ผู้ปกครอง	แกนนำในพื้นที่
<ul style="list-style-type: none"> - เด็กรู้สึกตกใจกลัวและไม่สบายใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น - รู้สึกอึดอัดไปไหนไม่ได้ - วิดกกังวลว่าจะกลับบ้านไม่ได้ไม่ได้ไปโรงเรียนหรือเรียนหนังสือไม่ทันเพื่อน - รู้สึกลำบากที่ต้องเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตประจำวัน - หวาดกลัวสัตว์ต่าง ๆ - รู้สึกเสียใจต่อการสูญเสีย - มีความอ่อนไหวต่อความกังวลและความเสียใจของผู้ใหญ่ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้สึกตกใจกลัว วิดกกังวล พะวัคพะวน ห่วงทรัพย์สินและลูกหลาน - มีอารมณ์ หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย ทะเลาะกับคนในครอบครัวและลงโทษลูกด้วยการตี - รู้สึกเศร้าเสียใจและสงสารตนเอง เนื่องจากความสูญเสีย - นอนไม่หลับ เหนื่อยล้า ตกใจง่าย เบื่ออาหาร ความดันโลหิตสูง - รู้สึกเครียด ไม่สามารถดำเนินชีวิตโดยปกติได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหาในครอบครัว รู้สึกเครียด สภาพจิตใจไม่ปกติ หวาดกลัว หงุดหงิดง่าย ความจำลดลง - มีความยากลำบากในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอความช่วยเหลือ - ยากลำบากในการดำรงชีวิตขาดแคลนปัจจัยสี่ - ชุมชนล่มสลาย เด็กมีปัญหาด้านจิตใจ ไม่ได้ไปเรียนหนังสือ มีคนตกงานจำนวนมาก ครัวเรือนขาดรายได้

2. ผลสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่อกิจกรรมฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัว

จากการประเมินความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว โดยวิธีการสนทนากลุ่ม พบว่า เด็กมีความรู้สึกด้านบวกในการเข้าร่วมกิจกรรม ได้เรียนรู้การช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบและรู้สึกรักครอบครัวมากขึ้น รู้สึกปลอดภัยและอบอุ่นใจที่ครอบครัวมีความสุข มีการสื่อสารและให้เวลากันมากขึ้น ความคิดเห็นของพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำในพื้นที่พบว่ากิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์มาก ทำให้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น รู้สึกดีมีกำลังใจต่อสู้ มีความหวัง ความรักผูกพันในครอบครัวมากขึ้น รู้แนวทางในการดูแล

บุตรหลานของตนเอง มีเพื่อนเพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจกันและกัน มีความสามัคคีในการต่อสู้ปัญหาาร่วมกัน

3. ผลของกิจกรรมที่มีต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัว

จากการศึกษาผลของกิจกรรมที่มีต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ น้ำท่วมครั้งนี้ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ดังนี้

3.1 ผลการคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี

กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 3-5 ปี ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวน 50 คน หลังเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวน 17 คน จำนวนเด็กแต่ละกลุ่มอายุ กำหนดเป็นค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบจำนวนของเด็กก่อนและหลังทำกิจกรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละของเด็กอายุ 3-5 ปี แบ่งตามจำนวนหัวข้อการคัดกรองพัฒนาการที่เด็กสามารถทำได้ เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรม

จำนวนหัวข้อการคัดกรองพัฒนาการที่เด็กสามารถทำได้	กลุ่มอายุ 3 ปี (n = 10)		กลุ่มอายุ 4 ปี (n = 16)		กลุ่มอายุ 5 ปี (n = 24)	
	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)
ผ่าน 5 ข้อ	70.0	100.0	43.8	71.4	12.5	62.5
ผ่าน 4 ข้อ	10.0		31.3	28.6	70.8	37.5
ผ่าน 3 ข้อ	20.0		6.3		12.5	
ผ่าน 2 ข้อ	-		12.5		-	
ผ่าน 1 ข้อ	-		6.3		-	
ไม่ผ่านเลย	-		-		4.2	

จากตารางที่ 2 พบว่าจำนวนร้อยละของเด็กในกลุ่มอายุ 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรมมีความแตกต่างกัน โดยภายหลังทำกิจกรรม เด็กทุกช่วงวัยที่ผ่านการคัดกรองพัฒนาการจำนวน 5 ข้อ มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60 เป็นร้อยละ 100 จากร้อยละ 43.8 เป็นร้อยละ 71.4 และจากร้อยละ 12.5 เป็นร้อยละ 62.5 ตามลำดับอายุ และพบว่าเด็กมีพัฒนาการผ่านหัวข้อการคัดกรองได้อย่างน้อยตั้งแต่ 4 ข้อขึ้นไป

3.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์และจำนวนร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มก่อนและหลังทำกิจกรรม

3.2.1 ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี พบว่ามีเด็กเข้ารับการประเมินก่อนทำกิจกรรมจำนวน 34 คน และหลังทำกิจกรรมจำนวน 26 คน ค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรมพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าเฉลี่ยก่อน 18.28 ± 11.2 , ค่าเฉลี่ยหลัง 18.0 ± 8.5) การศึกษาจำนวนร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ร้อยละของเด็กอายุ 3-5 ปี แบ่งตามระดับความฉลาดทางอารมณ์ เปรียบเทียบก่อนและหลัง ทำกิจกรรม (n = 34)

องค์ประกอบ ความฉลาดทางอารมณ์		กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3	
		ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)
ด้านดี	1.1 รู้จักอารมณ์	58.8	50.0	17.7	34.6	23.5	15.4
	1.2 มีน้ำใจ	38.2	50.0	35.3	26.9	26.5	23.1
	1.3 รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด	35.3	38.4	44.4	46.2	20.6	15.4
ด้านเก่ง	2.1 กระตือรือร้น/สนใจใฝ่รู้	41.2	30.8	23.5	23.1	35.3	46.1
	2.2 ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง	61.8	53.9	32.4	26.9	5.9	19.2
	2.3 กล้าพูดกล้าบอก	50.0	46.2	35.3	34.6	14.7	19.2
ด้านสุข	3.1 มีความพอใจ	38.2	34.6	41.2	38.5	20.6	26.9
	3.2 อบอุ่นใจ	44.1	50.0	47.1	34.6	8.8	15.4
	3.3 สนุกสนานร่าเริง	64.7	57.7	20.6	19.2	14.7	23.1

จากตารางที่ 3 พบว่าจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 1 ซึ่งเป็นเด็กที่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ดีมีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉพาะด้านดีและด้านสุข ในองค์ประกอบย่อยด้านความมีน้ำใจ รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดและอบอุ่นใจ จากร้อยละ 38.2 เป็นร้อยละ 50.0 จากร้อยละ 35.3 เป็นร้อยละ 38.4 และจากร้อยละ 44.1 เป็นร้อยละ 50.0 ตามลำดับ จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นเด็กควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้นมีจำนวนลดลงในเกือบทุกองค์ประกอบย่อย ยกเว้นด้านการรู้จักอารมณ์และรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17.7 เป็นร้อยละ 34.6 และจากร้อยละ 44.4 เป็นร้อยละ 46.2 ตามลำดับ จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 3 ซึ่งเป็นเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบทุกองค์ประกอบย่อย ยกเว้นด้านรู้จักอารมณ์ มีน้ำใจ และรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดมีจำนวนลดลงจากร้อยละ

23.5 เป็นร้อยละ 15.4 จากร้อยละ 26.5 เป็นร้อยละ 23.1 และจากร้อยละ 20.6 เป็นร้อยละ 15.4 ตามลำดับ แสดงว่าภายหลังทำกิจกรรมเด็กอายุ 3-5 ปี มีระดับความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นในองค์ประกอบย่อยบางด้านเท่านั้น คือ ด้านมีน้ำใจและรู้ว่าอะไรถูกและผิด

3.2.2 ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 6-11 ปี

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 6-11 ปี พบว่ามีเด็กเข้ารับการประเมินก่อนทำกิจกรรมจำนวน 42 คน และหลังทำกิจกรรมจำนวน 53 คน ค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรมพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าเฉลี่ยก่อน 18.38 ± 8.49 , ค่าเฉลี่ยหลัง 19.32 ± 19.12) การศึกษาจำนวนร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของเด็กอายุ 6-11 ปี แบ่งตามระดับความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรม (n = 42)

องค์ประกอบ ความฉลาดทางอารมณ์		กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3	
		ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)
ด้านดี	1.1 ควบคุมอารมณ์	40.5	45.3	50.0	41.5	23.8	13.2
	1.2 ใส่ใจและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น	31.0	43.4	50.0	45.3	33.3	11.3
	1.3 ยอมรับผิด	35.7	41.5	47.6	45.3	31.0	13.2
ด้านเก่ง	2.1 มุ่งมั่นพยายาม	40.5	58.5	59.5	34.0	14.3	7.5
	2.2 ปรับตัวต่อปัญหา	40.5	49.1	54.8	34.0	19.1	17.0
	2.3 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	40.5	45.3	47.6	43.4	26.2	11.3
ด้านสุข	3.1 พอใจในตนเอง	52.4	58.5	31.0	35.9	31.0	5.0
	3.2 รู้จักปรับใจ	54.8	62.3	42.9	34.0	16.7	3.8
	3.3 รื่นเริงเบิกบาน	47.6	43.4	50.0	37.7	16.7	18.9

จากตารางที่ 4 พบว่า จำนวนร้อยละของเด็กอายุ 6-11 ปี กลุ่ม 1 ที่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ดีแต่ละองค์ประกอบย่อยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านรื่นเริงเบิกบาน จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 2 (เด็กที่ควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์) และกลุ่ม 3 (เด็กที่ต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์) มีจำนวนลดลงในเกือบทุกองค์ประกอบย่อย ยกเว้นองค์ประกอบย่อยด้านพอใจในตนเอง มีจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 2 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31 เป็นร้อยละ 35.9 และองค์ประกอบย่อยด้านรื่นเริงเบิกบานมีจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 3 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.7 เป็นร้อยละ 18.9

3.2.3 ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 12-17 ปี

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 12-17 ปี พบว่ามีเด็กเข้ารับการประเมินก่อนทำกิจกรรมจำนวน 10 คน และหลังทำกิจกรรมจำนวน 9 คน ค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรมพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าเฉลี่ยก่อน 17.01 ± 2.91 , ค่าเฉลี่ยหลัง 17.48 ± 2.76) การศึกษาจำนวนร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละของเด็กอายุ 12-17 ปี แบ่งตามระดับความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรม (n = 10)

องค์ประกอบ ความฉลาดทางอารมณ์		กลุ่ม 1		กลุ่ม 2		กลุ่ม 3	
		ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)	ก่อน (ร้อยละ)	หลัง (ร้อยละ)
ด้านดี	1.1 ควบคุมตนเอง	80.0	77.8	10.0	0.0	10.0	22.2
	1.2 เห็นใจผู้อื่น	80.0	77.8	20.0	11.1	0.0	11.1
	1.3 รับผิดชอบ	70.0	66.7	20.0	11.1	10.0	22.2
ด้านเก่ง	2.1 มีแรงจูงใจ	70.0	55.6	0.0	0.0	30.0	44.4
	2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	80.0	55.6	0.0	22.2	20.0	22.2
	2.3 สัมพันธภาพ	70.0	77.8	20.0	22.2	10.0	0.0
ด้านสุข	3.1 ภูมิใจตนเอง	90.0	55.6	0.0	0.0	10.0	44.4
	3.2 พอใจชีวิต	60.0	44.4	40.0	33.3	0.0	22.2
	3.3 สุขสงบทางใจ	90.0	88.9	0.0	0.0	10.0	11.1

จากตารางที่ 5 พบว่า เด็กอายุ 12-17 ปี ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อยู่ในกลุ่ม 1 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ดีทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรม ภายหลังจากทำกิจกรรมพบว่าจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 1 มีจำนวนลดลงเกือบทุกด้าน ยกเว้นองค์ประกอบย่อยด้านสัมพันธภาพมีจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 1 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.0 เป็นร้อยละ 77.8 จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นเด็กที่ควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีจำนวนลดลงในเกือบทุกด้าน ยกเว้นองค์ประกอบย่อยด้านการตัดสินใจแก้ปัญหาและสัมพันธภาพมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.0 เป็นร้อยละ 22.2 และจากร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 22.2 ตามลำดับ จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 3 ซึ่งเป็นเด็กที่ต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบทุกองค์ประกอบย่อย ยกเว้นด้านสัมพันธภาพมีจำนวนลดลงจากร้อยละ 10.0

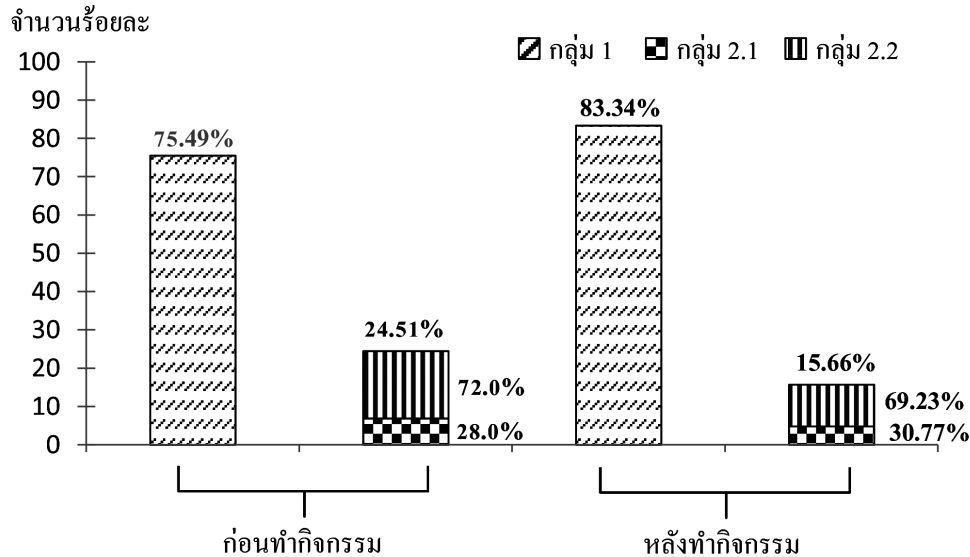
เป็นร้อยละ 0

3.3 เปรียบเทียบร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจ ก่อนและหลังทำกิจกรรม

การเปรียบเทียบร้อยละของเด็กแต่ละกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจ มีเด็กเข้ารับการประเมินก่อนทำกิจกรรมจำนวน 102 คน และหลังทำกิจกรรมจำนวน 83 คน จากแผนภูมิที่ 1 พบว่าจำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 1 ที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบต่อจิตใจมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 75.49 เป็นร้อยละ 83.34 จำนวนร้อยละของเด็กกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบต่อจิตใจมีจำนวนลดลงภายหลังจากกิจกรรมจากร้อยละ 24.51 เป็นร้อยละ 15.66 และเมื่อแบ่งเด็กกลุ่ม 2 เป็นกลุ่ม 2.1 ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่ได้แสดงอาการที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจให้เห็นมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 28.0 เป็นร้อยละ 30.77

ขณะที่เด็กกลุ่ม 2.2 ซึ่งเป็นกลุ่มที่แสดงอาการจากการได้รับผลกระทบต่อจิตใจมีจำนวนลดลงจากร้อยละ 72.0 เป็นร้อยละ 69.23 แสดงว่าภายหลัง

ทำกิจกรรมเด็กมีความเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบต่อจิตใจลดลง

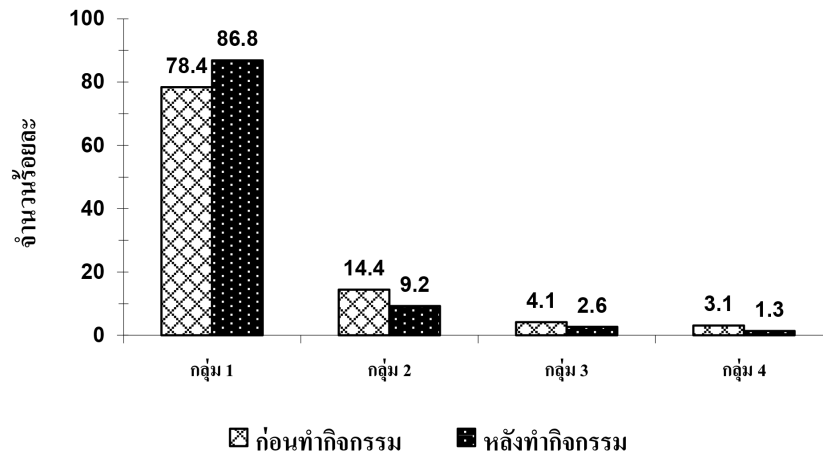

แผนภูมิที่ 1 ร้อยละของเด็กกลุ่มต่างๆ ที่ผ่านการคัดกรองสุขภาพจิตโดยใช้แบบสอบถามอาการของเด็กจากครูหรือผู้ปกครอง (Pediatric Symptom Checklist Parent Report Form) เปรียบเทียบก่อนและหลังทำกิจกรรม

3.4 เปรียบเทียบร้อยละของพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำแต่ละกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจ ก่อนและหลังทำกิจกรรม

ผลการประเมินระดับความเครียดของพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำก่อนทำกิจกรรมจำนวน 97 คนและหลังทำกิจกรรมจำนวน 76 คนสามารถแบ่งกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำได้ตามระดับความเครียด คือ กลุ่ม 1 ปกติ กลุ่ม 2 มีความเครียดระดับเล็กน้อย กลุ่ม 3 มีความเครียดระดับปานกลาง และกลุ่ม 4 มีความเครียดระดับ

มาก จากแผนภูมิที่ 2 พบว่าจำนวนร้อยละของกลุ่ม 1 มีจำนวนเพิ่มขึ้นภายหลังทำกิจกรรมจากร้อยละ 78.4 เป็นร้อยละ 86.8 ส่วนจำนวนร้อยละของกลุ่ม 2 กลุ่ม 3 และกลุ่ม 4 มีจำนวนลดลงจากร้อยละ 14.43 เป็นร้อยละ 9.21 จากร้อยละ 4.12 เป็นร้อยละ 2.63 และจากร้อยละ 3.09 เป็นร้อยละ 1.32 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าภายหลังทำกิจกรรมพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำได้รับการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้ดีขึ้น มีระดับความเครียดที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงการได้รับผลกระทบต่อจิตใจลดลง

แผนภูมิที่ 2 ร้อยละของพ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำ กลุ่มต่าง ๆ แบ่งตามระดับความเครียดก่อนและหลังทำกิจกรรม

การอภิปรายผลการวิจัย

เหตุการณ์น้ำท่วมในประเทศไทยปี 2554 ถือเป็นภัยพิบัติที่รุนแรงที่สุดในรอบ 10 ปี การเผชิญกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่มี การเตรียมการล่วงหน้าย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจ ของเด็กและครอบครัว ผลการวิจัยนี้นอกจากชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่อจิตใจของเด็กและครอบครัว จากเหตุการณ์น้ำท่วมแล้วยังส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ ทางร่างกายของเด็กอายุ 3-5 ปีด้วย จากการศึกษา ของพรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ และอรัญญา ต้อยคัมภีร์ (2554) ที่ศึกษาผลกระทบของภัยพิบัติ สีนามิที่มีต่อเด็กพบว่าผลของภัยพิบัติส่งผล กระทบฝังลึกในจิตใจโดยเฉพาะเด็กในวัย 6 ปีแรก และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทุกด้านของเด็ก อายุ 3-6 ปี ผลจากการสนทนากลุ่มในการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นกับเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองและแกนนำ บางรายมีสมาธิและ ความสามารถในการเรียนรู้ลดลง อาการเหล่านี้ เป็นภาวะเบื้องต้นของกลุ่มอาการโรคเครียดจาก

เหตุการณ์ร้ายแรง (posttraumatic stress disorder symptoms) (เบญจพร ปัญญาสง, 2553) ดังนั้นการ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อจิตใจ ทั้งจากครอบครัว โรงเรียนและชุมชนจึงเป็นสิ่ง จำเป็นอย่างยิ่ง (กรมสุขภาพจิต, 2548) กิจกรรม เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับ ผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมเน้นการทำ กิจกรรมแบบกลุ่ม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องดูแลจิตใจ ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในการ เรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การ ผ่อนคลาย การควบคุมอารมณ์ การจัดการอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ อย่างเหมาะสมซึ่งอิงตามแนว บำบัดแบบกลุ่มจิตบำบัดแบบประคับประคอง (supportive psychotherapy) (Yalom อ่างใน พรรณพิมล สุขวงษ์, 2547) และใช้รูปแบบกิจกรรม กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (ศิริศักดิ์ ธิติดิตรัตน์ และ คณะ, 2554) เป็นการนำกลุ่มคนที่ประสบปัญหา ร่วมกันมาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสภาพจิตใจ

ซึ่งกันและกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจึงเกิดความรู้สึกว่าตนเองปลอดภัยมีใจสงบ ไม่ตื่นตระหนก สามารถปรับตัวยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น รู้ถึงคุณค่าความสามารถของตนเองและคนในชุมชนที่เผชิญ และช่วยกันแก้ไขปัญหาก็เกิดความหวังและพลังในการต่อสู้ปัญหาในอนาคต ทำให้ภายหลังการทำกิจกรรมพบว่า จำนวนของเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบต่อจิตใจและพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีระดับความเครียดผิดปกติมีจำนวนลดลง แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวมีผลต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมให้ดีขึ้น

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กในกลุ่มต่าง ๆ แม้ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาโดยคำร้อยละของการเปลี่ยนแปลงก็พบว่า ในภาพรวมภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กในกลุ่มต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อาจเนื่องมาจากบรรยากาศของการทำกิจกรรมกลุ่มที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งแบ่งเด็กออกตามช่วงวัย เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในวัยเดียวกัน ทำให้เด็กมีโอกาสนในการสร้างสัมพันธภาพ การปรับตัว และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ง่าย (พนม เกตุมาน, 2545) การศึกษาของยูเล และวิลเลียมส์ (Yule & Williams, 1990) พบว่าการบำบัดแบบกลุ่มในเด็กที่ประสบภัยพิบัตินั้นเด็กจะมีความพอใจมากต่อการช่วยเหลือแบบกลุ่ม เนื่องจากเด็กที่ประสบภัยด้วยกันมีโอกาสได้พูดคุยเปิดเผยอาการแก่กัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ว่าอาการหรือผลของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้น

ไม่ได้เป็นอยู่คนเดียวหรือผิดปกติ แต่คนอื่นก็มีอาการด้วยเช่นกัน การศึกษาครั้งนี้พบว่าภายหลังทำกิจกรรมเด็กอายุ 3-5 ปี มีองค์ประกอบย่อยของความฉลาดทางอารมณ์ด้านมีน้ำใจและรู้อะไรถูกและผิดเพิ่มขึ้น เด็กอายุ 6-11 ปี มีองค์ประกอบย่อยของความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นทุกด้านยกเว้นด้านรื่นเริงเบิกบาน และเด็กอายุ 12-17 ปี มีองค์ประกอบย่อยของความฉลาดทางอารมณ์ด้านสัมพันธภาพเพิ่มขึ้น ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กแต่ละกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันนั้น อาจเกิดเนื่องจากเด็กอายุ 3-5 ปี อยู่ในวัยที่อายุน้อยเกินไปที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนี้ เนื่องจากรูปแบบของกิจกรรมเน้นการสื่อสารความรู้สึกและบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะประสบภัยน้ำท่วม ซึ่งพัฒนาการด้านภาษาของเด็กยังไม่พัฒนาเต็มที่และยังไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น เด็กจะยึดเหตุผลของตนเองเป็นหลักและมีการรับรู้เพียงด้านเดียวจากสิ่งที่ตนมองเห็น (นิตยา คชภักดี, 2542) ส่วนเด็กอายุ 6-11 ปี เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ เด็กสามารถอ่าน พูด เขียน เพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ เริ่มรู้จักใช้เหตุผลในการวิจารณ์ความถูกต้อง มีความรู้สึกสงสารเห็นใจผู้อื่น เข้าใจอารมณ์ของตนเองและคนอื่น (กรมสุขภาพจิต, 2551) การเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การวาดภาพ การเขียนเรื่องราว การแสดงบทบาทสมมติ การเปิดโอกาสให้เข้าสังคมกับกลุ่มเพื่อน จึงทำให้เด็กได้รับการส่งเสริมให้มีความฉลาดทางอารมณ์ดีขึ้น (เทพกัญญา พรหมชาติแก้ว, 2554)

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้พบว่า มีเด็กวัยรุ่นอายุ 12-17 ปี เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนน้อย อย่างไรก็ตามพบว่าระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม 1 ที่มีความฉลาด

ทางอารมณ์อยู่ในช่วงคะแนนปกติ อาจเนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเข้าสังคม วัยรุ่นชอบใช้เวลาพูดคุยสื่อสารกับเพื่อนรุ่นเดียวกันมากกว่า และพยายามแยกตัวออกไปเพื่อความเป็นอิสระ ไม่ชอบทำตามกฎเกณฑ์ หรือเข้าร่วมกลุ่มกับคนอื่น (บัณฑิตศรีไพศาล, 2551) ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมนี้ควรมีการปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นโดยเฉพาะ

กิจกรรมที่จัดขึ้นในการทดลองครั้งนี้ นอกจากจะช่วยในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมแล้ว ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวด้วย ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจึงออกมาในเชิงบวก เด็กอยากมาร่วมกิจกรรมและอยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้อีก เพราะนอกจากตนเองจะเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว คนในครอบครัวก็มีการเปลี่ยนแปลงมีการพูดคุยสื่อสารกันมากขึ้น พ่อแม่ดูแล เอาใจใส่ สอนการบ้าน เล่นกับลูก เนื่องจากพ่อแม่ได้รับคำแนะนำในการเล่นกับลูก มีตัวอย่างของเล่นที่เหมาะสมกับวัย ส่งผลให้เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยพบว่าเด็กอายุ 3-5 ปี มีพัฒนาการดีขึ้นภายหลังทำกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สุพรรณ นันทมงคลชัย สิริกุล อิศรานุรักษ์ ดวงพร แก้วศิริ และสายใจ โพธิศัพท์สุข (2548) พบว่าภาวะวิกฤตในครอบครัวซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมีผลให้เกิดความยุ่งยากและเสียสมดุลในการดำรงชีวิต หากไม่สามารถปรับตัวได้ ภาวะวิกฤตในครอบครัวนั้นจะส่งผลกระทบต่อลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเด็กวัยเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรปรับปรุงรูปแบบของการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วมให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ควรมีแผนการช่วยเหลือต่อเนื่องในระยะยาว มีระบบประสานความช่วยเหลือจากองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อการทำงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนในการแก้ปัญหา พัฒนาทรัพยากร บุคคลในชุมชน หรือระบบที่มีอยู่ในพื้นที่ให้สามารถดูแลปัญหาด้านจิตใจของคนในชุมชนได้ด้วยตนเอง
3. ควรมีการศึกษาสภาพความเป็นจริงของผู้ประสบภัยเพื่อให้ความช่วยเหลือสอดคล้องกับความต้องการและสามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง
4. ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มผู้ประสบภัยโดยการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะเกิดผลดีด้านจิตใจในชุมชน ทำให้มีความหวังและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เป็นการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตภายหลังประสบภัยได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2541). *การพัฒนาแบบประเมินและการวิเคราะห์ความเครียดด้วยตนเองสำหรับประชาชนด้วยคอมพิวเตอร์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). *รายงานการวิจัยและพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์*

- สำหรับประชาชนไทย 12-60 ปี. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนาสุขภาพจิต. กรมสุขภาพจิต. (2545). รายงานวิจัยการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 3-5 ปี และ 6-11 ปี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรมสุขภาพจิต. (2548). ผลกระทบทางสุขภาพจิตจากภัยพิบัติและบาดแผลทางใจที่มีผลต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชน : องค์ความรู้และการช่วยเหลือ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมสุขภาพจิต. (2551). คู่มือการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กรมสุขภาพจิต. (2552). คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพเด็กวัยเรียน. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กรมสุขภาพจิต. (2554ก). รายงานการช่วยเหลือและฟื้นฟูจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัย (พายุฝน) และร่องความกดอากาศต่ำ. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2554, จาก http://www.mcc-galya.com/reporter-index.php?m=outsite&op=report_province
- กรมสุขภาพจิต. (2554ข). แบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2554, จาก <http://www.dmh.go.th/test/download/files/developChild.pdf>
- เทพกัญญา พรหมขัติแก้ว. (2554). ธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยกับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี. นิตยสาร สสวท, 174, 32-35.
- นิตยา คชภักดี. (2542). ไช 10 ข้อข้อใจ พัฒนาอีคิวคู่อีคิวผู้ยุคทองของเด็กไทยในสหัสวรรษหน้า. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://advisor.anamai.moph.go.th/224/22409.html>
- บัณฑิต ศรีไพศาล. (2551). คู่มือจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาสติปัญญาเด็กไทย กลุ่มวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ พับลิชชิ่ง.
- เบญจพร ปัญญา. (2553). สุขภาพจิตเด็กกับอุบัติเหตุหมู่-ภัยพิบัติ. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ พับลิชชิ่ง.
- พนม เกตุมาน. (2545). Group therapy. ใน วินัดดา ปิยะศิลป์ และพนม เกตุมาน (บรรณาธิการ). ตำราจิตเวชเด็กและวัยรุ่น (หน้า 395-398). กรุงเทพฯ: ปิยอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณนุสย์ และอรัญญา ตูย์คำภีร์. (2554). ผลกระทบของภัยสึนามิต่อเด็กเยาวชนและครอบครัว: การศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน. Proceeding of The East-West Psychological Science Research Center, 10, 37-42.
- พรรณพิมล สุขวงษ์. (2547). ความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติในการทำกลุ่มจิตบำบัดแบบระดับประคองของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลจิตเวช. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิตและพยาบาลจิตเวช, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล, พนม เกตุมาน และพรรณิ แสงชูโต. (2548). คู่มือสำหรับบุคลากรสุขภาพจิตในการดูแลช่วยเหลือเด็กที่ประสบภัยพิบัติ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์

ปอร์ต อิมพอร์ต แอนด์ ไอที.
 ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, สมทรง สุวรรณเลิศ,
 พรรณพิมล หล่อตระกูล, วิณา อินทริยงค์,
 ขวัญทิพย์ สุขมาก, สุจิตรา อุตสาหะ, และ
 คณะ. (2547). *การพัฒนาแบบประเมินความ
 ฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทยอายุ
 12-60 ปี*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558,
 จาก www.klb.dmh.go.th
 วนิดา ชนินทพุททวงศ์. (2551). *สายใยพันผูกเลี้ยง
 ลูกทางบวก*. กรุงเทพฯ: ป๊ายอนด์พับลิชชิ่ง.
 ศิริศักดิ์ ชาติดิลกรัตน์, วัลลี ธรรมโกสิทธิ์ และ
 ราณี ฉายินทุ. (2554). *แนวปฏิบัติการช่วย
 เหลือด้านสุขภาพจิตในภาวะวิกฤต ระยะ
 วิกฤตและระยะฉุกเฉิน: กรณีภัยพิบัติจาก
 ธรรมชาติ สำหรับหน่วยงานสังกัดกรม
 สุขภาพจิต (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: กรม
 สุขภาพจิต.

สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร
 แก้วศิริ และสายใจ โพธิ์ศัพท์สุข. (2548).
 ภาวะวิกฤตในครอบครัวกับการอบรม
 เลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยและวัยเรียน.
วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 3(1),
 1-7.
 สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย,
 และพิมพ์มาศ ตาปัญญา (2540). *รายงาน
 การวิจัยเรื่องการสร้างแบบวัดความเครียด
 สวนปรุง*. โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัด
 เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558,
 จาก [http://www.dmh.moph.go.th/test/
 stress/](http://www.dmh.moph.go.th/test/stress/)
 Yule, W., & Williams, R. M. (1990). Post-traumatic
 stress reactions in children. *Archives of
 Disease in Childhood*, 80, 107-109. doi:
 10.1136/abc.80.2.107.